

Şemseddin-i İtakî ve İtakî Düşme Riski Ölçeği hakkında bilgi notları

Şemseddin-i İtakî and information notes about the İtakî Fall Risk Scale

İlhan Bahşi¹, Funda Gülay Kadioğlu²

Sayın Editör,

Türkiye Aile Hekimliği Dergisi'nin 22. cildinin 2. sayısında yayınlanmış olan Evde Bakım Alanlarda Düşme Riskinin Değerlendirilmesi başlıklı makaleyi ilgi ile okuduk.^[1] Evde bakıma kayıtlı olan hastaların düşme risklerinin ele alındığı bu önemli çalışmanın literatüre değerli katkıları sağlayacağı inancındayız. Ancak makale metninde yer alan "İtaki Düşme Riski Ölçeği, Türk bilim adamı Şemseddin-i İtakî tarafından geliştirilmiştir" ifadesinin üzerinde durulması gerektiğini düşünmekteyiz.^[1]

Şemseddin-i İtakî 1570'lerde Şirvan'da doğmuş ve tıp, felsefe, tarih, matematik ve astronomi gibi birçok farklı alanda çalışmış ünlü bir Türk alimidir.^[2,3] İtakî tarafından yazılan Teşrih-ül Ebdan ve

Tercümânı Kıbale-i Feylesüfan isimli el yazması ilk resimli anatomi kitabıdır ve Türk tıp tarihi açısından kayda değer bir öneme sahiptir.^[2,4,5] İtakî'nin bu kitap haricinde başka bir kitap yazıp yazmadığı bilinmemektedir.^[2,3,6]

T.C. Sağlık Bakanlığı'na bağlı Sağlıkta Verimlilik, Kalite ve Akreditasyon Daire Başkanlığı'na oluşturulan bir komisyon tarafından ülkemize özgü, anlaşılır ve uygulanması kolay iki adet düşme riski ölçeği geliştirilmiştir.^[7,8] Bu ölçeklerden çocuklar için tasarlanmış olanına, dokuzuncu yüzyılda matematik ve astronomi alanlarındaki önemli çalışmalarıyla tanınan, ünlü alim Harizmi'nin adı verilmiş ve "Harizmi Düşme Riski Ölçeği" olarak isimlendirilmiştir.^[7] Erişkinler için tasarla-

¹⁾ Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi AD, Gaziantep / Türkiye

²⁾ Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik AD, Adana / Türkiye

nan ikinci ölçeye ise, yukarıda kısaca tanıttığımız, ünlü Türk bilim insanı Şemseddin-i İtakî'ye atfen "İtakî Düşme Riski Ölçeği" adı verilmiştir.^[8]

Düşme riskini değerlendirmek amacıyla günümüzde birçok farklı ölçek kullanılmaktadır. Türkiye'de 2011 yılından itibaren erişkinler için İtakî Düşme Riski Ölçeği kullanılmaya başlanmıştır.^[9] Sağlık Bakanlığı'nca hasta düşmelerinin önlenmesi amacıyla geliştirilen bu ölçek 19 risk faktöründen oluşmaktadır. Bu risk faktörleri majör (5 puan) ve minör (1 puan) olarak kategorize edilmiştir. Risk faktörlerinin değerlendirilmesi sonucu elde edilen toplam puana göre düşük ve yüksek olmak üzere iki risk düzeyi belirlenmiştir. Toplam puanı 5 ve 5'in üstünde olan hastalar yüksek riskli, toplam puanı 5'in altında olan hastalar ise düşük riskli olarak kabul edilmektedir. Bu puanlama sonucu yük-

sek riskli hastaları ayırt etmek ve gerekli önlemleri almak için düşme riski yüksek hastalarda 'dört yapraklı yonca' figürünün kullanılması önerülmüştür.^[10]

Şemseddin-i İtakî'ye atfedilmiş bir düşme riski ölçeğinin geliştirildiğini göz önünde bulundurarak, Evde Bakım Alanlarda Düşme Riskinin Değerlendirilmesi başlıklı makalede yer alan "İtakî Düşme Riski Ölçeği, Türk bilim adamı Şemseddin-i İtakî tarafından geliştirilmiştir" ifadesinin hatalı olduğunu belirtmek ve daha sonraki çalışmalarda konuya ilişkin hatalı kaynak gösterimlerinin engellenmesine katkı sağlamak amacıyla bu mektubu yazma ihtiyacını duyduk.

Saygularımızla

Kaynaklar

1. Çubukçu M. Evde bakım alanlarda düşme riskinin değerlendirilmesi. Türk Aile Hek Derg 2018;22 (2):50-7.
2. Kâhya E. Şemseddin-i İtâki'nin Resimli Anatomi Kitabı. Ankara, Ankara Kültür Merkezi Yayınları, 1996.
3. Çetkin M, Orhan M, Bahşi İ, Turhan B. Anatomy of spinal nerves in the first Turkish illustrated anatomy handwritten textbook. Childs Nerv Syst 2017;33(2):205-9.
4. Bahşi İ, Orhan M, Çetkin M, Turhan B, Sayın S. Anatomy of cranial nerves in the first Turkish illustrated anatomy manuscript. Childs Nerv Syst 2017;33(11):1855-62.
5. Uzel İ. 13-18. yüzyıllar arasında anadoluda ağız ve diş hastalıkları tedavisi. Gazi Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi 1984 (1-2):178-90.
6. Kâhya E. Şemseddin-i İtâki. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık, 1988.
7. Harizmi Düşme Riski Ölçeği. <https://kalite.saglik.gov.tr/TR,13485/harizmi-dusme-riski-olcegi.html> adresinden 22.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
8. İtâki Düşme Riski Ölçeği. <https://kalite.saglik.gov.tr/TR,13486/itaki-dusme-riski-olcegi.html> adresinden 22.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
9. Karan MA. Yaşlılarda Düşme, Önemi ve Risk Faktörlerinin Değerlendirilmesi. Aegean J Med Sci 2018;4:129-32.
10. İtâki Düşme Riski Ölçeği. <https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/4202,itakisonolcekpdf.pdf?0> adresinden 13.03.2019 tarihinde erişilmiştir.

Geliş tarihi: 25/12/2018

Kabul tarihi: 15/03/2019

Yayın tarihi: 25/09/2019

Çıkar çatışması:

Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

İletişim adresi:

Dr. Funda Gülay Kadioğlu

e-posta: dr.ilhanbahsi@gmail.com